

TÜRKİYE'DE İÇ BORÇLANMANIN MAKRO EKONOMİK ETKİLERİ

CANSEL SEYMEN*

ÖZET

Türkiye'de 1930'lardan beri kullanılmakta olan iç borçlanma özellikle 1980'li yılların ikinci yarısından itibaren önemli bir finansman kaynağı haline gelmiştir. Bu dönemde iç borçlanma sistemimiz hem kantitatif hem de kalitatif açıdan dereceli olarak gelişmiştir. Süreklilik gösteren bütçe açıklarının finansmanında iç borçlanmanın ağırlıklı kullanılması, ekonomi üzerinde önemli etkilere sebep olmuştur. Bu makalenin amacı, "Türkiye'de İç Borçlanmanın Makro Ekonomik Etkileri" hakkında genel bir tartışma ortaya koymaktır. Bu makalede iç borçlanma kavramı ve nedenleri, ve iç borçlanmanın makro ekonomik etkileri ele alınmaktadır.

1. Giriş

Toplumsal hayattaki gelişmeler ile sosyal devlet anlayışı sonucu günümüzde devletlerin yükümlülükleri devamlı ve büyük ölçüde genişlemekte, dolayısıyla devletlerin yerine getirmek zorunda olduğu hizmetler gerek çeşit gerekse kapsam yönünden artış göstermektedir. Devletlerin, toplumun sosyal beklendiğini cevaplandırmaya ,ekonomik alt yapıyı geliştirmeye ve klasik kamu hizmetlerini karşılamaya yönelik çabaları daha fazla kamu harcamalarını gerektirmektedir. Kamu harcamalarının, devletin temel gelir kaynağı olan vergiler ve vergi dışı gelirlerle karşılanamaması durumunda ise ek bir finansman kaynağı aramasına ihtiyaç olmaktadır. Bu kaynaklardan birisi de iç borçlanmadır. Türkiye'de 1930'lu yıllardan bu yana kullanılmakta olan iç borçlanma, özellikle 1980'li yıllarda önemli bir finansman kaynağı haline gelmiştir.

Bu çalışmada devletin gereksinim duyduğu zamanlarda iç borçlanmaya gitmesinin ekonomiye olan etkileri ve topluma getireceği yükler 1980 sonrası dönemi itibariyle incelenmiştir.

2. İç Borçlanma Kavramı ve Nedenleri

Borçlanma, belli bir süre sonra ödenmek üzere para ve/veya benzeri değerli şeylerin ödünç alınmasıdır. İç borçlar, kamu bütçesinde yer alan hizmetlerin finansmanı için yurt içi kaynaklardan elde edilen, alınması ve

---

* S.Ü. Karaman İ.İ.B. Fakültesi, Araştırma Görevlisi

* Bu makale 1997 yılında Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü tarafından kabul edilen "Türkiye'de İç Borçlanmanın Makro Ekonomik Etkileri" başlıklı Yüksek Lisans Tez çalışmamın bir özettir.

ödenmesi durumlarında ülkenin toplam kaynaklarının artması ya da azalmasını sonuçlandırmayan kamu borçlanmasıdır (Batirel,1990:189). Yani ülke içi kaynaklardan elde edilen borçlar iç borçlardır. İç borçlarda alacaklı da borçlu da aynı toplum, aynı ekonomidir. Ayrıca alacaklı, ister iç piyasadan ister dış piyasadan sağlansın aynı uyruklu kişilerden alınan borcun da iç borç sayılması gerektiğini savunanlar vardır (Açba,1991:16).

Kamu giderlerini karşılama araçlarından en önemlisi hiç kuşkusuz vergidir. Vergiden sonra ise borçlanma gelmektedir. Borçlanmayı verginin alternatifini gören iktisatçılar ve maliyeciler bulunduğu gibi, gelecekte alınacak verginin bugünden alınması olarak gören iktisatçılar da vardır.

Devlet, sadece vergi gelirleriyle karşılanamayacak kadar büyük olan harcamaların finansmanı için iç borçlanmaya başvuracağı gibi, vergileme sınırına gelmeden, büyük miktarda harcamaların söz konusu olmadığı durumlarda da iç borçlanmaya başvurabilir.

Devletin iç borçlanmaya başvurma nedenleri aşağıdaki gibi sıralanabilir (Tural ,1992:21):

- Devlet gelirleri ile giderlerinin zaman ve yer bakımından uyumsuzluğu,
- Devletin büyük bayındırlık hizmetleri ve harcamalar yapması,
- Kamu finansman ihtiyacının karşılanmasında mevcut vergilerin arttırılması ya da yenilerinin salınmasının ekonomik,siyasi ve sosyal sebeplerle uygun görülmemesi,
- Yurt dışından yapılan büyük sanayi ve teknoloji transferi,
- Devlet borçlarının yeni borçlanmalarla ödenmesi,
- Savaş ve afetler gibi olağanüstü durumların finansmanı,

3.İç Borçlanmanın Makro Ekonomik Etkileri

İç borçlanmanın yarattığı ekonomik etkiler,devletin diğer finansman kaynaklarının yarattığı ekonomik etkilerden farklı bir özellik taşır. İç borçların alındığı yerden alındığı zamana,kullanıldığı zamandan ödendiği zamana kadar değişik etkileri olmaktadır. Borçların ekonomi üzerinde etkili olabilmesi için,alınan borçların kullanımı ve ekonominin içinde bulunduğu şartlar dikkate alınmalıdır. Çalışmamızda iç borçlanmanın makro ekonomik etkilerini;toplam talep üzerine, yatırımlar üzerine,para arzına,fiyatlar genel seviyesine,faiz oranları üzerine ve gelir dağılımı üzerine etkileri olarak ele alacağız

3.1.İç Borçlanmanın Toplam Talep Üzerine Etkileri

İç borçlar vergilerin bir alternatifi olduğu için,iç borçlanmanın yapıldığı bireylerin ve özel kesimin kendilerini daha zengin hissetmelerine ve bunun neticesinde talep seviyesinin yükselmesine yol açmaktadır (İnce,1996:277).

Devlet, ihtiyaç duyduğu finansmanı borçlanma yerine vergi yoluyla sağlarsa,bireylerin servetleri ve gelirleri daha alt düzeyde kalacak,bu da tüketimi kısıcaktır. Devletin vergi yerine borçlanmaya başvurması,toplam talebi arttırmakta ve bu durum genel ekonomide tüketim eğilimini arttırıcı yönde etkili olmaktadır.

İç borçlanmanın ekonomide önemli bir makro değişken olan toplam talep üzerindeki etkisi, borçlanmanın yapıldığı kaynağa ve borçların vade yapısındaki değişimlere göre farklılık göstermektedir. Eğer borçlanma gerçek kişilerden yapılıyorsa,tasarrufa ayrılan kaynaklar çekileceğinden toplam talep üzerinde belirgin bir değişme olmaz. Ancak devlet çok cazip imkanlar sunarak bireylerin taleplerinde kısıntıya giderek tasarruflarını arttırmak suretiyle tahvil ve bono alımlarını sağlar ise ekonomide daraltıcı bir etki sağlayabilir. Tüzel kişilerden borçlanma durumunda ise muhtemelen yatırıma gidecek fonlar çekileceğinden ekonomide daraltıcı bir etki oluşacaktır (Uluatam,1982:325). Eğer ekonomide talep enflasyonu varsa, kısa dönemde tüketimi kısacağından etkili bir sonuç alınabilir. Devlet borçlarının banka ve kişilere ödenmesi halinde genişletici etki olacaktır. Borçların toplam miktarının hangi oranda ve hangi şartlarda arttırılacağı veya azaltılacağı konusu maliye politikası ile belirlenmektedir. Genellikle bütçede açık varsa borçların artışı,fazlalık varsa borçların azalışı söz konusudur (Bülbül,1988:6).

Borçlanma, bankaların kredi olarak kullanılmamış mevduat karşılıklarından yapılıyorsa bu, toplam talep üzerinde genişletici bir etkiye neden olabilir. Çünkü böyle bir borçlanma ,bir elin diğer ele borcu niteliğinde olmayıp,yeni kaynaklar yaratılarak gerçekleşmektedir. Ancak bankalar,yeni kredi ve mevduat oluşturmak için gereken fazla karşılığa sahip değillerse, tahvil alımları için gereken fonu büyük bir olasılıkla kredi verdikleri fonları azaltarak sağlayacaklardır. Bu ise,toplam talep üzerinde genişletici etki meydana gelme olasılığını azaltmaktadır (Görgün,1973:79).

Merkez Bankasına kısa vadeli borç senetlerinin satışı ise, uzun vadeli tahvil satışında daha sık görülen bir uygulamadır.Bu uygulama sonucunda,karşılık durumlarının uygun olduğu dönemlerde, Merkez Bankası tahvil alımlarını banknot çıkartarak yapar. Tahvil satımı sonucu devletin elde ettiği gelir, harcamaları arttırarak piyasa mekanizmasıyla bankalara dağılmaktadır. Bu da mevduat ve kredi artışına yol açarak toplam talep üzerinde genişletici bir etki yapmaktadır (Uluatam,1982:294).

3.2.İç Borçlanmanın Yatırımlar Üzerine Etkileri

Bütçe açıkları iç borçlanma ile finanse edildiğinde bu, özel kesim finansman olanaklarını daraltma pahasına gerçekleşmektedir. Kamu açıklarının yatırımlar üzerindeki negatif etkisi (Crowding Out), en çok mali piyasalardan dışlanma (Finansal Crowding Out) biçiminde gerçekleşmektedir. Yatırımlardaki Crowding Out özel kesimin reel kaynak kullanımını, Finansal Crowding Out ise finansal kaynak kullanımını geriletmektedir. Yatırımlardaki Crowding Out kamu yatırımlarının özel kesim yatırımları aleyhine genişlemesi, Finansal Crowding Out ise ekonomide oluşan fazlaların daha büyük bir kısmının kamuya aktarılması ve dolayısıyla özel kesimin fon kullanımının geriletilmesi anlamını taşımaktadır.

Özel kesim yatırımları üzerindeki Crowding Out etkisi, kamu kesimi yatırımlarının yöneldiği alana bağlı olarak ortaya çıkmaktadır. Kamu kesimi yatırımları özel kesimin yöneldiği alanlara rakip olarak girmeyip, alt yapıya yöneldiği takdirde kamu yatırımlarının genişlemesinin özel kesimi dışladığını öne sürmek güçleşmektedir. Bu koşullarda kamu ve özel kesim yatırımları tamamlayıcı özellik kazanmakta ve kamu yatırımları özel yatırımları engellemekten çok bunların gerçekleştirilmesine katkıda bulunup, verimliliğini ve karlılığını arttırmaktadır (Crowding-in). Dolayısıyla özel kesimin yatırımlardan dışlanması, dikkatle değerlendirilmesi gereken bir olgudur (Kirmanoğlu ve Kartallı, 1995:61).

3.3.İç Borçlanmanın Para Arzına Etkileri

Kamu borçlanmasının mevduat bankalarından yapılması, bu bankalardaki mevduat artışları yoluyla para arzını etkileyebilmektedir. Bilindiği gibi kamu borçlanmasının mevduat bankalarından yapılmasıyla ele geçirilen fonların kullanılması sonucu, bu fonlar tekrar bankalara dönerek mevduat artışına neden olabilmektedir. Böylece kamunun mevduat bankalarından borçlanması, bu bankalardaki vadesiz mevduatı attırdığı oranda M1 para arzını, vadeli mevduatı arttırdığı oranda da M2 para arzını yükseltecektir (Büyükersen, 1966:31).

İç borçlanmanın bankacılık kesimi içinde kaydi para yaratma olanağı sağlaması ile para arzı artmaktadır. Bankalar, bankalar arası resmi mevduat dışında kalan toplam mevduatlarının 1 Mart 1991 den itibaren yüzde 32,5 ine karşılık gelen tutarda disponibilitate ayırmak zorundadır. Bu oranın yüzde 30 luk kısmı için ise ,büyük oranda devlet iç borçlanma senetleri tutmak durumundadırlar. 1992 yılının Şubat ayında bankaların disponibilitate oranı karşılığında bulundurmaları zorunda oldukları DİBS'lerinin ortalama vadesinin en az 210 gün olarak belirlenmesi bankaları uzun vadede senet alımına yönlendirmek amacını taşımaktadır. Bankaların mevduatları ve mevduat dışı

diğer hükümlülükleri üzerinden ortalama yüzde 6 oranında DİBS tutmaları zorunludur. Ayrıca bankalar, yatırılan resmi mevduatın yüzde 65.0'ını ve yedek akçelerinin belli bir oranını DİBS şeklinde tutmakla mükelleftirler. Bununla birlikte bankalar, kanuni olarak tutmak zonda oldukları tutarların üzerinde DİBS bulundurmaktadırlar. Bunun nedeni DİBS'nin kredi riskinin olmaması, faiz oranlarının görece olarak yüksek olması, ikincil piyasalarının aktif olması ve ihalelerde güvence olarak kullanılmalrı şeklinde özetlenebilir. İç borçlanmanın bu özellikleri para arzında artışa neden olmaktadır.

İç borçlanma senetlerinin büyük bir kısmı özellikle, 1994 yılı başından itibaren yaşanmaya başlanan ekonomik kriz dönemi sonrasında bankalar tarafından satın alınmaktadır. İç borçlanmanın alıcılara göre dağılımında bankalar birinci sırada yer almaktadırlar. 1986 yılında bankaların bono alıcıları içindeki payı yüzde 52,2 tahvil alıcıları içindeki payı ise yüzde 94,7 iken 1996 yılında bu oranlar bonolarda yüzde 82,9 a çıkmış ,tahvillerde ise yüzde 88,8 e gerilemiştir (HM, 1996-1997:15). İç borçlanmanın alıcılara göre dağılımında, ülkemizde yaşanan yüksek enflasyon ve kısa vadeli borçlanma araçlarının yıllık bazda reel getirilerinin daha yüksek olması sebebiyle, tahvillerden bonolara doğru bir yöneliş olduğu göze çarpmaktadır.

Kamu borçlanmasının Merkez Bankasından yapılması, parasal taban yoluyla para arzının artmasına neden olabilmektedir. Para arzının belirlenmesinde parasal çoğaltan da göz önüne alınırsa, kamunun Merkez Bankasından borçlanmasının parasal tabandaki değişimler dolayısıyla parasal çoğaltandaki gelişmelere göre, çarpan sabit veya istikrarlı ise, kamunun Merkez Bankası kaynaklarından borçlanmayı arttırması, parasal taban dolayısıyla para arzını arttıracak, azalması ise yine parasal taban dolayısıyla para arzını azaltacaktır (Güneş, 1990: 22). Merkez Bankasından borçlanma olanağına sahip olan devlet, kısa vadeli tahvillerini doğrudan Merkez Bankasına satar. Borçlanılan miktar Merkez Bankasındaki devletin hesabına alacak olarak kaydedilir. Merkez Bankaları ekonomik dengenin sağlanmasında açık piyasa işlemlerine başvurumaktadırlar. Yani para ve kredi hacmini denetlemek için tahvil ve döviz alım satımında bulunur. Bu anlamda devlet borçlarının artması Merkez Bankasının bu görevini arttırmakta ve kolaylaştırmaktadır. Çünkü borç miktarının artması durumunda, Merkez Bankasının açık piyasa işlemlerini kullanması için seçme olanakları artmakta ve bağımsız hareket etmesi halinde likitide kolaylıkları yaratmaktadır (İnce, 1996 :278).

3.4.İç Borçlanmanın Fiyatlar Genel Seviyesi Üzerine Etkileri

İç borçlanma ekonomideki talep miktarını arttırıcı, arz miktarını ise kısıcıcı etkileri dolayısıyla toplam talep ve arz arasındaki dengeyi bozarak fiyatlar genel seviyesinin sürekli yükselmesine neden olduğu söylenebilir.

Başka bir ifadeyle,iç borçlanma talep enflasyonunun doğmasına neden olan faktörlerden biridir (Nadaroğlu,1985:190). Ekonomide cari fiyat seviyesinde, kaynakların arzı elastik olmadığı takdirde bütçe açıkları efektif talebi arttırmakta,bu durum da fiyatlar genel seviyesinin yükselmesine neden olmaktadır.

Gelişmiş ülkelerde iç borçlanma toplam talebi kontrol etmek amacıyla kullanılan bir politika aracıdır. Ayrıca bilinçli bir borçlanma politikasında alınan ödünç fonların karlı yatırımlara dönüştürülebilmesi önemlidir. Borçlanılan fonlar üretken alt yapı yatırımlarında, en azından istihdam ve sosyal fayda yaratacak alanlarda kullanılmalıdır. Böylece sebebiyet verdiği talep artışlarını ekonomide arzı artırarak karşılayabilecektir. Oysa ülkemizde iç borçlanma bir politika aracı olarak değil, Merkez Bankası kaynaklarına ek olarak bütçe açığının kapatılmasında kullanılan bir finansman yöntemi olarak karşımıza çıkmaktadır. Türkiye’de borçlanmanın üretken amaçlara yönelik olduğunu söylemek zordur. Önceden açıklandığı gibi, ele alınan dönem içerisinde kamu yatırımları ve üretim önemli düşüşler göstermiştir. Üretken yatırım harcamalarının finansmanında kullanılmadığı için iç borçlanmanın gelecekte ödenmesi zorlaşmaktadır. Bu durumda iç borçlanın, para basma yoluyla ödenmesi gündeme gelmektedir ki bunun da enflasyonist etkileri olacaktır. Diğer taraftan ülkemizde iç borçlanmanın maliyet enflasyonuna neden olan faktörlerden biri olduğunu söyleyebiliriz. Devletin mali piyasalara fon talep eden büyük bir alıcı olarak girmesi faiz oranlarını arttıracaktır. Mali piyasalarda faiz oranlarının yüksek olması doğal olarak ekonomideki üretici kesimin üretimde kullandıkları fonların maliyetini yükseltmekte ve maliyetlerin fiyatlara yansımaları oranında enflasyonist bir baskının ortaya çıkmasına neden olmaktadır (Çiller ve Kaytaç,1989:50).

İç borçlanmanın kısa vadeli olması bir başka enflasyonist faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Ülkemizde özellikle 1991 körfez krizinin olumsuz etkileri,enflasyonist beklentiler,seçimler nedeniyle artan hükümet harcamaları sonucunda hazine kısa vadeli borçlanmaya yönelmek zorunda kalmıştır. Bu durumda borç faizi ve anapara ödemeleri çok kısa sürede geldiği için ya emisyon ya da yüksek faizle yeniden borçlanmaya gitmek zorunda kalınmaktadır. Kısa vadeli yüksek faizli yeniden borçlanma veya para basma durumlarının her ikisinde de piyasalarda kısa vadeli enflasyon beklentileri yükselmektedir.

3.5.İç Borçlanmanın Faiz Oranları Üzerindeki Etkileri

1980 sonrası dönemde, kamu kesimi açıklarının iç borçlanma ile finansmanı, kamunun fon talebini artıran oranda arttırmış ve buna bağlı olarak da faiz hadlerini yükseltmiştir. Gerçi bu dönemde yapılan iç borçlanma para arzını arttırmışsa da bu dönemdeki para talebinde ki artış daha fazla olduğundan faiz hadleri yükselme eğilimine girmiştir. Türkiye’de yapılan iç borçlanmanın

özelliklerini de dikkate alarak, faiz oranlarını yükselten iki temel neden olduğu söylenebilir (Kazgan,1994:13).

İç borçlanmanın büyük boyutlara ulaşması ile birlikte Türkiye’de 1980-1996 döneminde,kamu açıklarının giderek artmasına paralel olarak iç borç stoku da artmıştır. 1980 yılında 721 milyar TL olan iç borç stoku 1996 yılında 3.148.984 milyar TL’ye ulaşmıştır. Böylece iç borç stokunun 1980’den 1996’ya 91 kat artmış olduğu görülmektedir. İç borçlanmada görülen hızlı artış ve bunun uzun sayılabilecek bir süre devam ettirilmesi gündeme iç borç servisi sorununu getirmiştir. İç borçlanmanın artması beraberinde iç borç ana para ve faiz ödemeleri toplamı olan iç borç servisinin de artmasını da getirmiştir. Devletin,GSMH’nın ne kadarını iç borç ana para ve faiz ödemeleri için kullandığının en iyi göstegesini iç borç/GSMH oranıdır. 1980-1984 döneminde ortalama yüzde 1.85 iken, seksenli yılların ortalarından itibaren kamu açıklarının finansmanında iç borçlanmaya ağırlık verilmesiyle 1985-1990 döneminde yüzde 5.6’ya yükselmiş, 1991-1996 döneminde artan kamu açıklarıyla beraber iç borç faiz oranlarının da yükselmesiyle ortalama yüzde 17.41’e kadar çıkmıştır (HM,1996:16). Ülkemizde özellikle 1991 yılının son aylarında mevduat faizlerinde görülen yükselme dolayısıyla devlet tahvili ve hazine bonusu faizlerini de yükseltmiş ve finansman ihtiyacı devam ettiği için para ve sermaye piyasalarından kaynakların çekilebilmesi güçleşmiş ve faiz oranları üzerinde arttırıcı etki yapmıştır. Böylece 1991 yılından itibaren borç-faiz kısır döngüsüne girilmiş ve bu eğilim artarak devam etmiştir. Buna ek olarak,faiz dışı bütçe 1991 yılından 1994 yılına kadar açık vermiştir. 1993 yılının sonlarında iç borç stokunun GSMH 'ya oranı hızlanarak artmış ve borçlanmanın ortalama vadesi giderek kısalmıştır.

3.6.İç Borçlanmanın Gelir Dağılımı Üzerine Etkileri

İç borçlanmanın gelir dağılımına etkisi,borcun faizi ve ana para ödenmesi için, tahvil sahibi olmayan kesimden alınan vergilerin,tahvil sahiplerine gelir olarak aktarılması ile oluşmaktadır. Kamu borçlanma belgelerine uygulanan faiz oranlarının, vergi kanunlarındaki vergi oranları ile muafiyet ve istisnalarına, ayrıca ekonominin enflasyonist ve deflasyonist süreç içinde bulunmasına göre, gelir dağılımının borçlanma üzerindeki etkileri farklı olabilmektedir.

Borçlanma elinde atıl kaynağı ya da birikimi olan dar bir kitleyi ilgilendirir.Bu dar kitlenin gelir ve servet düzeyi yüksektir. Borç anapara ve faizlerini ödemek için başvuru alan vergiler daha çok yüksek gelirli kesimden alınıyor ise gerçek anlamda bir yükten söz edilemez. Çünkü devlet borçlanma belgelerini alan kesim aynı zamanda borcun finansmanını da üstlenmektedir. Tersine durum söz konusu ise yani, borç anapara ve faizleri orta ve alt gelir dilimine giren kesimlerden toplanan vergilerle ödeniyorsa;orta ve alt gelir dilimindeki kesimlerden yüksek gelirli kesime

kaynak aktarımı oluyor demektir. Bu kaynak aktarımı, gelir dağılımının vergi ödeyen geniş kitleler aleyhine dönmesine neden olabilmektedir (Erol,1992:93). Enflasyonist dönemlerde borçlanmanın gelir dağılımı üzerinde meydana getireceği olumsuz etkiler özellikle, devletten alacaklı olmayanlar aleyhine iyice artmaktadır. Çünkü tahvil sahiplerinin devlete borç olarak kullandıkları anaparalar enflasyon karşısında erirken, bu erime çıkacak faizle bir dereceye kadar giderilebilmektedir. Oysa tahvil sahibi olmayanların gelirleri enflasyon nedeniyle azalmakta ve ayrıca ödedikleri vergilerle devlet borçlarının faizlerini finanse etmektedirler. Paranın satın alma gücünün değişmesiyle, gelir dağılımı devletten alacaklı olmayan kesimler aleyhine bozulmaktadır (Arsan, 1991:193).

Sonuç

Bir finansman kaynağı olarak iç borçlanma politikası, bilinçli uygulandığı takdirde ekonomi üzerinde bir yük teşkil etmesi engellenebilir. Bu noktada borçlanmanın amacı ve borçlanmayla elde edilen kaynağın hangi alanlarda kullanıldığı öncelikle dikkate alınması gerekmektedir. Elde edilen ilave kaynağın üretken yatırımlarda kullanılması, ileri de bu borçların ödenmesiyle ilgili olarak oluşacak sorunları önleyebilir. İç borçlarla ilgili olarak içine düşülen borç-faiz kısır döngüsünden çıkılabilmesi, etkin işleyen bir vergi sisteminin oluşturulmasıyla da yakından ilgilidir. Vergilendirilmemiş alanlar ile bazı istisna ve muafiyetler tekrar gözden geçirilmeli, vergi kayıp ve kaçacağını önleyici tedbirler alınarak vergi gelirlerinde artış sağlanmalıdır. Diğer taraftan Bütçe Kanunlarında belirlenen harcama limitlerinin dışına çıkılmamasına özen gösterilmelidir. Ülkemizde iç borçlanmadan hemen vazgeçilmesi mümkün değildir. Bunun yerine iç borçlanma yönteminin değiştirilmesi gereği gündeme gelebilir. Kısa vadeli borçlanma, sadece yıl içinde devletin gelirleri ve giderleri arasındaki farkı gidermek için kullanılabilir. Süreklilik kazanan bütçe açıklarının finansmanında uzun vadeli ve yatırım amaçlı borçlara ağırlık verilmesi gereği ortadadır. Borçlanma vadesinin uzatılabilmesi için hazine bonolarına getirilen gelir vergisi stopajı arttırılabilir.

ABSTRACT

Domestic borrowing in Turkey is used since 1930. Especially, it has become a important finance source since the second half of 1980 years. Our domestic borrowing system has gradually developed both quantitatively and qualitatively in this period. Domestic borrowing finance budget deficits tha shows permanence heavily use took place important effects on economic.

The aim of this article is to provide a general discussion about "The Macro Economic Effects of Domestic Borrowing in Turkey". In this article we discuss the reasons and concept of domestic borrowing, and the macro economic effects of domestic borrowing.

KAYNAKÇA

- Açba, Sait. **Devlet Borçlanması**,1.b.Ankara:Adım Yayıncılık:18,Ekim 1991
- Arsan, Üren. **Devlet Borçlanması**,İstanbul:1991
- Batirel, Ö. Faruk. **Kamu Maliyesi Teorisine Giriş**,İstanbul:Marmara Üniversitesi Yayını,Yayın No:492,1990
- Bülbül, Duran."Sosyal ve Ekonomik Etkileri Açısından Devlet Borçları"**Maliye Dergisi**,Ankara:88,Kasım-Aralık 1988
- Büyükerşen,Yılmaz."İç Devlet Borçlarının Enflasyonist Etkileri", **Eskişehir İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Dergisi**, 1966
- Çiller,Tansu ve M.Kaytaç."Kamu Kesimi Açıkları Ve Enflasyon"**İstanbul Ticaret Odası Dergisi**,Yayın No:1989-11
- Erol, Ahmet. **Ekonomik Etkileri Açısından Türkiye'de Devlet Borçları(1981-1990)**,Ankara:Maliye ve Gümrük Bakanlığı APK Yayını,No:1992/32
- Görgün, Sevim. **Maliye Politikası**,İstanbul:İstanbul Üniversitesi Yayını,1973
- Gülten, Kazgan."Paket Çok Yetersiz"**İktisat Dergisi**,Haziran 1994
- Güneş,Hürşit.**Türkiye'dePara Arzını Arttıran Nedenler**, İstanbul Ticaret Odası Yayını,1990
- Hazine Müsteşarlığı.Aylık İstatistik Verileri**
- İnce, Macit. **Devlet Borçlanması**,5.b.Ankara:Seçkin Yayınevi,1996
- Kirmanoglu, H ve Y.Kartallı. **Kamu Açıkları ve Kamu Borçları**,Ankara:Türk Harp İş Sendikası Dosya Yayıncılık,Ocak 1995
- Nadaroğlu, Halil. **Kamu Maliyesi Teorisi**,6.b.,İstanbul:Beta Yayıncılık,1985
- Tural, Aziz. **Devlet Borçları**,Ankara:Maliye ve Gümrük Bakanlığı APK Yayını,No:1992/325
- Uluatam, Özhan. **Kamu Maliyesi**,Ankara:Teori Yayınları,1988

